

การสร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผาจากการศึกษาคุณลักษณะของเถาวัลย์ที่มีในท้องถิ่น

พีรพงษ์ พันธะศรี¹ ศักดิ์ชาย สิกขา²

Pottery Making Based on a Study of the Properties of Local Vines

Peerapong Puntasri¹ Sakchai Sikka²

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

² อาจารย์ที่ปรึกษา คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

¹ Degree of doctor of philosophy, Major in Product Design, Faculty of Applied Arts and Design Ubon Rajathani University, Ubonrachatani . Thailand.

² Lecturer, Faculty of Applied Arts and Design Ubon Rajathani University, Ubonrachatani . Thailand.

*Corresponding author E-mail: Peepong07@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1) ศึกษาลักษณะทางกายภาพของพืชประเภทเถาวัลย์ ที่มีในท้องถิ่น 2) ศึกษารูปแบบของการใช้พืชประเภทเถาวัลย์ ในการสร้างสรรค์ผลงานในลักษณะต่างๆ 3) ทดลองและศึกษาการสร้างรูปแบบแนวคิด เทคนิค วิธีการในการนำดินไปสร้างสรรค์เป็นผลงานเครื่องปั้นดินเผาโดยการศึกษาคุณลักษณะของเถาวัลย์ที่มีในท้องถิ่น 4) สร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผาที่มาจากการศึกษาคุณลักษณะของเถาวัลย์ที่มีในท้องถิ่น ตามกรอบการศึกษาวัสดุและกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาและสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเถาวัลย์ในท้องถิ่นโดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้ผลิตตะกร้าเถาวัลย์ บ้านอิเซ ตำบลอิเซ อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษและกลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อ ตำบลเขวาสินรินทร์ จังหวัดมหาสารคาม จากการวิจัยในครั้งนี้พบว่า ลักษณะของพืชประเภทเถาวัลย์มีคุณค่าความงามในหลายด้าน เช่น พื้นผิว ลีลา หรือเส้น การบิดพัน ขนาดที่แตกต่างกัน และสีส้ม นอกจากนี้ยังพบว่าเถาวัลย์ได้เข้ามามีบทบาทในงานศิลปะ ประเภท สถาปัตยกรรม และศิลปประยุกต์ มีจุดเด่นคือ การใช้รูปแบบที่ลดทอนจากธรรมชาติ และบางส่วนใช้ร่วมกับพืชชนิดอื่น เพื่อให้เกิดความสวยงาม การศึกษาและพัฒนาเนื้อดินในการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์จากลักษณะของเถาวัลย์ ผู้วิจัยได้เลือกทรงของ ลูกน้ำเต้า นมวัว สะบ้าและลักษณะรูปทรงของต้นไม้ กิ่งไม้ที่มีลักษณะกลมกลืนกับลักษณะของเถาวัลย์โดยใช้การเลือกแบบง่าย มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาในครั้งนี้ ผลสรุปจากการสร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผาจากการศึกษาคุณลักษณะเถาวัลย์ที่มีในท้องถิ่น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า พืชประเภทเถาวัลย์มีคุณค่าความงามในด้าน พื้นผิว จังหวะ ลีลา หรือเส้น การบิดพัน ขนาดสัดส่วนรวมทั้งสีส้มที่แตกต่าง และดินที่ผสมตามสัดส่วน ฟางข้าว : ดินบ้านหม้อ : ดินเชื้อ ในอัตราส่วน 20:70:10 เมื่อนำไปขึ้นรูปแบบกวดแล้วไม่หดตัว สามารถคงรูปได้และเมื่อนำไปเผาแล้วทนความร้อน ไม่แตกหักและสามารถเลียนแบบลักษณะทางกายภาพของเถาวัลย์ในท้องถิ่นได้ และใช้งานได้จริง กรรมวิธีการผลิตสามารถผลิตได้โดยช่างพื้นบ้านสามารถนำไปต่อยอดเพื่อการผลิต และจำหน่ายได้

คำสำคัญ : เครื่องปั้นดินเผา เถาวัลย์

Abstract

The objectives of this research were fourfold: (1) to study the physical properties of local vines; (2) to study the ways in which vine plants are used in many forms of work; (3) to conduct the experiments of forms, concepts, techniques, and making of clay ornament sculpting based on local vines study; and (4) to make ceramic sculpture following the aforementioned study, a framework of clay material and production process study, and a survey on local vines. In this research, the sample was drawn from a group of local vine basket makers in Ban I Se, I Se sub-district, Pho Si Suwan district, Sisaket Province and a set of pottery products from Ban Mo, Khwao sub-district, Muang district, Maha Sarakham Province. Results showed that the aesthetic value of the local vines derived from their texture, styles or stems, twinning patterns, size varieties, and colors. With an artistic character, vines have appeared in Thai architecture and applied arts ornamental. The outstanding property of vine plants is that their natural forms or shapes can be simplified and made into intricate curvy patterns and lines. In developing of clay body for making clay ornament, the researcher chose the original shapes of gourds, udders, Thai native plants called *sabas* (*Entada rheedii* Spreng), trees, and tree branches which features resemble vines. The findings of the research showed that when formed with the pressing mold method, the clay was mixed with 20, 70, and 10 percent of rice straw, Ban Mo clay, and grog mixed respectively. which made the bisque did not shrink and still retained its form. The properties of the clay was still able to transfer the shape and the detail from the original vines as well. The sculpting processes invented by this research can be further used or developed by local pottery makers for pottery production and trade purposes.

Keywords: ceramic sculpture, vines

บทนำ

เถาวัลย์เป็นไม้เลื้อยที่ขึ้นได้ทุกพื้นที่ทั่วทุกภาค จะพบได้ตามริมรั้วบ้าน ห้วยไร่ปลายนา และป่าธรรมชาติ โดยจะขึ้นหนาแน่นในป่าโปร่งขึ้น บริเวณริมแม่น้ำลำคลอง (ศิริวรรณ สุขชี, 2543, หน้า 1-5) พืชประเภทเถาวัลย์มีหลายชนิด เช่น หวาย ย่านาง เถาวัลย์แดง ในอดีตจะใช้เถาวัลย์เป็นเชือกผูกของ เป็นยาสมุนไพรและทำเครื่องจักสานได้หลายชนิด เช่น แจกกัน ถาดวางผลไม้ ตะกร้า กระเช้า ของประดับตกแต่งในรูปแบบต่างๆ ในปัจจุบันเถาวัลย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน ได้รับการพัฒนารูปแบบจนสามารถส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศและได้รับความนิยมจนส่งผลให้ผลิตภัณฑ์จากเถาวัลย์ประสบปัญหาในเรื่องวัตถุดิบที่มีปริมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการ ถึงแม้ว่าจะมีการปลูกเถาวัลย์เพื่อนำมาใช้ทำผลิตภัณฑ์แทนที่การนำเถาวัลย์จากป่าเพียงอย่างเดียวแต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาวัสดุทดแทนเถาวัลย์ซึ่งจะต้องรักษาคูณสมบัติที่โดดเด่นทางกายภาพของเถาวัลย์

ดินเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าเป็นแหล่งที่มาของปัจจัยสี่ อันเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะดินเป็นแหล่งกำเนิดของป่าไม้ พืชสมุนไพรที่ใช้เป็นยารักษาโรค เป็นที่สำหรับใช้ทำการเพาะปลูก ทำให้ได้มาซึ่งอาหารและเครื่องนุ่งห่มอันเป็นสิ่งจำเป็นของมวลมนุษย์และสัตว์ และดินยังเป็นที่ตั้งของบ้านเรือน เมือง ถนนและที่สาธารณะอื่นๆ อีกด้วย (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2537, หน้า 8)

มนุษย์รู้จักใช้ดินเพื่อมาสร้างเป็นเครื่องใช้ไม้สอยในชีวิตประจำวัน ใช้สร้างบ้าน ที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ และพัฒนามาเป็นผลงานศิลปะ จนถึงปัจจุบันยังมีการใช้ดินเพื่อประโยชน์ที่ไม่ต่างจากอดีตนัก ภาคตะวันออก

เฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่มีรากฐานทางประวัติศาสตร์เครื่องเคลือบดินเผามาเป็นระยะเวลานาน จากหลักฐานโบราณคดีที่ปรากฏมีการค้นพบเครื่องปั้นดินเผาสืบย้อนก่อนประวัติศาสตร์กระจายอยู่ทั่วภูมิภาคทั้งในแอ่งสกลนครและแอ่งโคราช แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตเครื่องเคลือบดินเผาในภูมิภาคได้อย่างดี และสะท้อนให้เห็นถึงความเจริญทางอารยธรรม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาการ ก่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติสืบต่อกันมา

จากการที่ดินเป็นวัสดุธรรมชาติที่หาได้ง่ายและตอบสนองต่อความต้องการใช้ได้หลายรูปแบบ และผู้วิจัยต้องการที่จะแสดงคุณค่า ศักยภาพของดิน จึงได้ศึกษาวัสดุและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผาโดยมีความสวยงามทางกายภาพของภาวาลย์เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้ทัศนธาตุ (element) คือ สี (colour) น้ำหนักอ่อนแก่ของแสงและเงา (tone) มิติ (dimansion) เส้น (line) พื้นที่ว่าง (space) รวมถึงการคิดค้นวัสดุใหม่ๆ เพื่อแสดงถึงสุนทรียภาพในเชิงศิลปะและคุณค่าในเชิงศิลปประยุกต์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพของพีชประเภทภาวาลย์ ที่มีในท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษารูปแบบของการใช้พีชประเภทภาวาลย์ ในการสร้างสรรค์ผลงานในลักษณะต่างๆ
3. เพื่อทดลองและศึกษาการสร้างรูปแบบ แนวคิด เทคนิค วิธีการในการนำดินไปสร้างสรรค์เป็นผลงานเครื่องปั้นดินเผาโดยการศึกษาคุณลักษณะของภาวาลย์ที่มีในท้องถิ่น
4. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผาที่มาจากการศึกษาคุณลักษณะของภาวาลย์ที่มีในท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาวัสดุและกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผา
2. ศึกษาและสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับภาวาลย์ในท้องถิ่น

ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการศึกษาลักษณะทางกายภาพของภาวาลย์ในเขตพื้นที่ ภาคอีสานจำนวน 4 จังหวัด คือ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดมหาสารคาม

กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มประชากรในงานวิจัย หมายถึง ผู้ผลิตงานหัตถกรรมจากภาวาลย์ และกลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดมหาสารคาม

กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผลิตตะกร้าภาวาลย์บ้านอิเซ ตำบลอิเซ อำเภอบัวศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ และกลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อ ตำบลเขวาสี อำเภอมือ จังหวัดมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย ในการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาคุณสมบัติ ลักษณะทางกายภาพของพีชประเภทภาวาลย์ โดยศึกษาคุณสมบัติของเครื่องภาวาลย์ ดังนี้
 - 1.1 คุณลักษณะเฉพาะ
 - 1.2 รูปร่าง
 - 1.3 สี
 - 1.4 ลวดลาย
2. ศึกษาแบบของการใช้พีชประเภทภาวาลย์ในอดีตจนถึงปัจจุบันของชาวอีสานโดยการศึกษาตามมูลเหตุดังนี้
 - 2.1 การใช้เครื่องภาวาลย์ที่เกิดจากความจำเป็นในการดำรงชีวิต
 - 2.2 การใช้เครื่องภาวาลย์ที่เกิดจากสภาพทางภูมิศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม
 - 2.3 การใช้เครื่องภาวาลย์ที่เกิดจาก ความเชื่อ

โดยศึกษาจากทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องพืชประเภทเถาวัลย์ ในภาคอีสาน
จากการศึกษาพบว่าข้อมูลทั่วไปทางกายภาพของเถาวัลย์ที่มีตามธรรมชาติ มีรูปแบบดังนี้

ภาพ 1 ลักษณะทางกายภาพของเถาวัลย์ที่มีตามธรรมชาติ

3. ศึกษากระบวนการผลิตที่เหมาะสมในการสร้างเครื่องปั้นดินเผาเลียนแบบพืชประเภทเถาวัลย์โดยศึกษาจากวัสดุ
เทคนิควิธี ภูมิปัญญาพื้นบ้านและประยุกต์เทคนิควิธีต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน

จากการศึกษา ทดลองส่วนผสมเพื่อหาสูตรที่เหมาะสมในการเลียนแบบลักษณะทางกายภาพของเถาวัลย์ได้
ผลการทดลองดังนี้

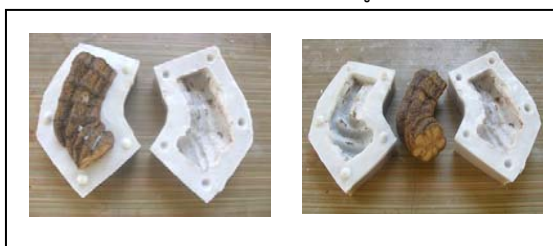

ภาพ 2 ความเหมาะสมในการขึ้นรูปของชิ้นงาน
ตามส่วนผสมใน Triaxial Blend โดย เป็น
ส่วนผสมที่ไม่สามารถขึ้นรูปได้

1 A 100	2 A 90 B 10	3 A 90 C 10	4 A 80 B 20 C 10	5 A 80 B 10	6 A 80 C 20	7 A 70 B 30	8 A 70 B 20 C 10	9 A 70 B 10 C 20	10 A 70 C 30	11 A 60 B 40
12 A 60 B 30 C 10	13 A 60 B 20 C 20	14 A 60 B 10 C 30	15 A 60 C 40	16 A 50 B 50	17 A 50 B 40 C 10	18 A 50 B 30 C 20	19 A 50 B 20 C 30	20 A 50 B 10 C 40	21 A 50 C 50	22 A 40 B 60
23 A 40 B 50 C 10	24 A 40 B 40 C 20	25 A 40 B 30 C 30	26 A 40 B 20 C 40	27 A 40 B 10 C 50	28 A 40 C 60	29 A 30 B 70	30 A 30 B 60 C 10	31 A 30 B 50 C 20	32 A 30 B 40 C 30	33 A 30 B 30 C 40
34 A 30 B 20 C 50	35 A 30 B 10 C 60	36 A 30 C 70	37 A 20 B 70	38 A 20 B 60 C 10	39 A 20 B 50 C 20	40 A 20 B 40 C 30	41 A 20 B 30 C 40	42 A 20 B 20 C 50	43 A 20 B 10 C 60	44 A 20 B 10 C 70
45 A 20 C 80	46 A 10 B 90	47 A 10 B 80 C 10	48 A 10 B 70 C 20	49 A 10 B 60 C 30	50 A 10 B 50 C 40	51 A 10 B 40 C 50	52 A 10 B 30 C 60	53 A 10 B 20 C 70	54 A 10 B 10 C 80	55 A 10 C 90
56 B 100	57 B 90 C 10	58 B 80 C 20	59 B 70 C 30	60 B 60 C 40	61 B 50 C 50	62 B 40 C 60	63 B 30 C 70	64 B 20 C 80	65 B 10 C 90	66 C 100

ภาพ 3 เปอร์เซนต์ของวัตถุดิบ A, B และ C ใน Triaxial
Blend ขนาด 66 จุด โดย A = เยื่อฟางข้าว B= ดิน
บ้านหม้อ C= ดินเชื้อ

การพัฒนาเทคนิคในการขึ้นรูปเพื่อเลียนแบบลักษณะทางกายภาพของเถาว์ลัยมีขั้นตอนดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 4 การทำแม่พิมพ์ซิลิโคน

ภาพ 5 การอัดดินลงในแม่พิมพ์

ภาพ 6 การกดด้วยแท่นกด

ภาพ 7 การเผาขึ้นงาน

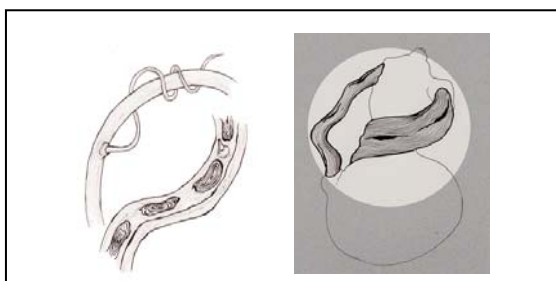

ภาพ 8 ชิ้นงานสำเร็จ

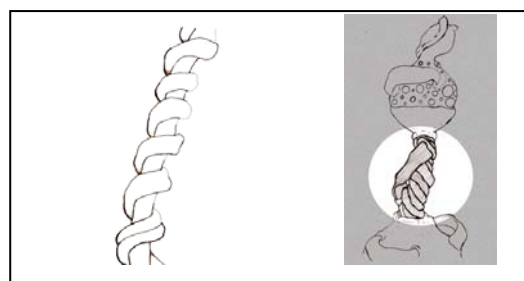
ภาพ 4 - 8 ขั้นตอนเทคนิคการขึ้นรูปในการเลียนแบบลักษณะทางกายภาพของเถาว์ลัย

4. ศึกษาทฤษฎีด้านศิลปะและผลงานศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบในการออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมและศิลปประยุกต์

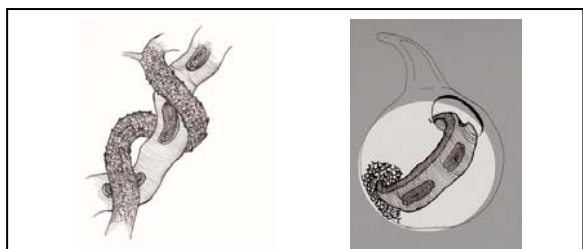
การใช้คุณลักษณะที่สำคัญของเถาว์ลัยมาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยนำมาเป็นจุดเด่นในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ดังนี้

ภาพ 9 จังหวะลีลาที่มีหลายลักษณะทั้งเส้นตรง เส้นโค้ง ที่ซ้ำกันอย่างต่อเนื่อง และเกิดความรู้สึกเคลื่อนไหว

ภาพ 10 การเกี่ยวพันกัน เป็นรูปทรงที่แสดงความสัมพันธ์ ด้วยการเกี่ยวพันกัน ให้ความรู้สึกรัดแน่น แข็งแรง

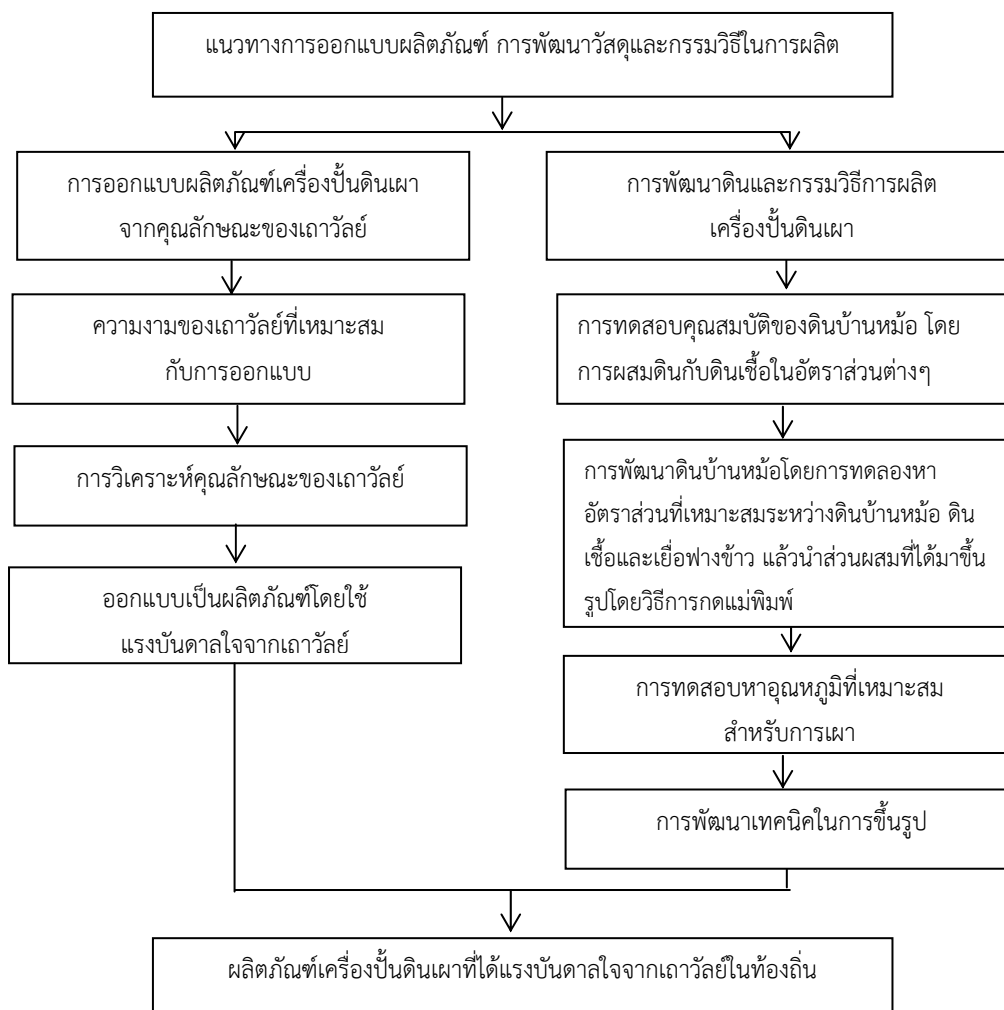
ภาพ 11 พื้นผิวที่แตกต่างของเถาว์ลัยให้ความรู้สึกต่างๆ สามารถนำไปสร้างเป็นจุดเด่นในงานได้

ภาพ 12 สัมผัสประโยชน์ด้านความสวยงามและส่งผลต่อความรู้สึกของผู้พบเห็น ช่วยให้ผลงานมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ภาพที่ 9 -12 จังหวะลีลา การเกี่ยวพันกัน พื้นผิว และสีสันทของเถาว์ลัยที่นำมาใช้ในการออกแบบ

5. สร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผา ในเชิงศิลปะและศิลปะประยุกต์โดยใช้แรงบันดาลใจจากเถาวัลย์ที่มีความงามและเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยมีแนวทางในการพัฒนาวัสดุและกรรมวิธีการผลิตในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาโดยใช้คุณลักษณะของเถาวัลย์ ตามภาพต่อไปนี้

ภาพ 13 แนวทางในการพัฒนาวัสดุและกรรมวิธีการผลิตในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือแบบสอบถามผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาจากบ้านหม้อ เพื่อหาข้อมูลทางด้านความต้องการของลูกค้าเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง โดยแสดงจำนวนร้อยละและการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามชนิดปลายเปิด โดยวิธีการสรุปข้อมูลที่คล้ายคลึงกันมาสรุปเป็นภาพรวมด้วยการพรรณนา

ผลการวิจัย

การดำเนินการวิจัย สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. ด้านการศึกษาลักษณะทางกายภาพของพืชประเภทเถาวัลย์ ที่มีในห้องถื่น จากการศึกษาพบว่า เถาวัลย์ เป็นพืชประเภทหนึ่งที่อยู่ใต้อาณาเขตไม้เลื้อย มีลักษณะทางกายภาพที่มีความสวยงามเหมาะสมกับการประยุกต์ใช้ในงานออกแบบ ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์ ออกแบบผลงานเครื่องปั้นดินเผาจากการศึกษาคุณลักษณะของเถาวัลย์นี้ขึ้น ซึ่งคุณลักษณะของเถาวัลย์มีดังนี้ (1) คุณค่าความงามด้านพื้นผิว (2) คุณค่าความงามด้านจังหวะลีลา หรือเส้น (3) ลักษณะจังหวะลีลาการบิดพันเป็นเกลียวของเถาวัลย์ (4) คุณค่าความงามด้านขนาดที่แตกต่างกัน (5) คุณค่าความงามด้านสีสนเถาวัลย์มี

ลักษณะทางกายภาพที่มีคุณค่าความงามหลายด้านที่เหมาะสมในการนำมาประยุกต์ใช้ในงานออกแบบ ซึ่งคุณค่าด้านความงามเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่าเถาว์วัลย์เป็นพืชที่มีคุณค่าและความงามที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของธรรมชาติ ทั้งในด้านจังหวะลีลาการเกี่ยวพันที่มีลักษณะเฉพาะตัวของเถาว์วัลย์ รวมถึงพื้นผิวที่หลากหลาย ซึ่งความงามเหล่านี้เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยนำมาออกแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ในการวิจัยครั้งนี้

2. ด้านศึกษารูปแบบของการใช้พืชประเภทเถาว์วัลย์ ในการสร้างสรรค์ผลงานในลักษณะต่างๆ จากการศึกษาพบว่าเถาว์วัลย์เข้ามามีบทบาทในงานศิลปะที่เห็นได้ชัดเจนนั่นคือศิลปะแบบอาร์ตนูโว หรือรู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า ยูเกนด์ซดิล เป็นลักษณะศิลปะ สถาปัตยกรรม และศิลปะประยุกต์ จุดเด่นในงานศิลปะของอาร์ตนูโวนี้ คือ การลดทอนรูปแบบจากธรรมชาติ โดยเฉพาะดอกไม้ เถาว์วัลย์และพืชอื่นๆ มาทำเป็นลวดลายเส้นโค้งที่อ่อนช้อย นำมาประดิษฐ์เป็นลวดลายประดับทั้งภายในภายนอกอาคารตลอดจนเครื่องใช้ ของประดับบ้านและเครื่องแต่งกาย ในปัจจุบันนอกจากเถาว์วัลย์จะถูกนำมาใช้เป็นผลิตภัณฑ์ที่เน้นประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันแล้วจากการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์จากเถาว์วัลย์ผ่านการออกแบบให้มีความสวยงามทันสมัยควบคู่ไปกับการใช้งาน เพื่อตอบสนองความต้องการและการดำรงชีวิตของคนในปัจจุบัน

3. ด้านการพัฒนาวัสดุและกรรมวิธีในการผลิตในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเป็นกรรมวิธีหลักในการสร้างสรรค์งาน เพื่อให้ผลงานที่สร้างสรรค์มีคุณค่าสามารถนำไปต่อยอดเพื่อการผลิตและจำหน่ายได้จริง ผู้วิจัยจึงได้กำหนดคุณลักษณะของผลงานเพื่อเป็นเกณฑ์ในการพัฒนา 5 ประการ ดังนี้ (1) วัสดุมีความคงทน แข็งแรงเหมาะกับประโยชน์ใช้สอย (2) รูปแบบผลิตภัณฑ์สะท้อนให้เห็นความเป็นธรรมชาติ โดยอาศัยคุณลักษณะของเถาว์วัลย์เป็นสื่อ (3) สีและพื้นผิวสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค (4) ประเภทของผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบสอดคล้องกับความต้องการของตลาด (5) กรรมวิธีการผลิตสามารถผลิตได้โดยช่างพื้นบ้าน

4. ด้านการสร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผาที่มาการศึกษาคุณลักษณะของเถาว์วัลย์ที่มีในท้องถิ่น ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการศึกษาเป็น 3 ประเด็น คือ

4.1 ด้านการศึกษาคุณค่าความงามของเถาว์วัลย์ พบว่าเถาว์วัลย์ มีลักษณะทางกายภาพที่มีความสวยงามเหมาะสมกับการประยุกต์ใช้ในงานออกแบบ ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์ ออกแบบผลงานเครื่องปั้นดินเผาจากการศึกษาคุณลักษณะของเถาว์วัลย์ขึ้น ซึ่ง คุณลักษณะของเถาว์วัลย์ คือ คุณค่าความงามด้านพื้นผิว คุณค่าความงามด้านลีลาหรือเส้น ลักษณะจังหวะลีลาการบิด พันเป็นเกลียวของเถาว์วัลย์ คุณค่าความงามด้านขนาด สัดส่วนที่แตกต่าง และคุณค่าความงามด้านสีสันท เถาว์วัลย์มีลักษณะทางกายภาพที่มีคุณค่าความงามหลายด้านที่เหมาะสมในการนำมาประยุกต์ใช้ในงานออกแบบ แสดงให้เห็นว่าเถาว์วัลย์เป็นพืชที่มีคุณค่าและความงามที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของธรรมชาติ ทั้งในด้านจังหวะลีลาการเกี่ยวพันที่มีลักษณะเฉพาะตัวของเถาว์วัลย์ รวมถึงพื้นผิวที่หลากหลาย ซึ่งความงามเหล่านี้เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยนำมาออกแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ในการวิจัยครั้งนี้

4.2 การพัฒนาด้านเนื้อดินเหนียวสำหรับการสร้างผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยได้ทำการทดลองนำดินบ้านหม้อมาปั้นและขึ้นรูปโดยวิธีการอัดแม่พิมพ์ พบว่า เมื่ออัดขึ้นรูปแล้วนำมาตัด บิด โค้ง ให้ได้รูปตามที่ต้องการนั้น ดินปริแตกง่ายเนื่องจากขาดความยืดหยุ่น ผู้วิจัยจึงได้เพิ่มเส้นใยที่ได้จากฟางข้าวซึ่งเป็นวัตถุดิบเหลือใช้ทางการเกษตรที่หาได้ง่ายและมีจำนวนมากในท้องถิ่น ซึ่งดินบ้านหม้อเมื่อผสมกับฟางข้าวในสัดส่วนที่เหมาะสมแล้วจะมีความยืดหยุ่นมากขึ้นสัดส่วนที่เหมาะสมของดินบ้านหม้อในการขึ้นรูปในงานวิจัยครั้งนี้ คือ ดินบ้านหม้อ 70 % ดินเชื้อ 10 % และเยื่อฟางข้าว 20 %

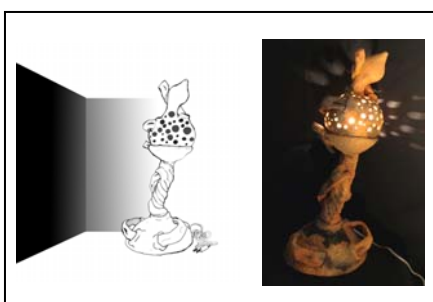
4.3 ด้านข้อมูลการตลาดผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบ พบว่า ผู้ซื้องานเครื่องปั้นดินเผาเป็นเพศหญิงและเพศชายที่มีอายุระหว่าง 51 ถึง 60 ปี ส่วนใหญ่เลือกซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ประเภทของตกแต่งบ้าน รองลงมาคือประเภทของใช้ ผู้ซื้อต้องการเพิ่มตัวสินค้าประเภทของตกแต่งบ้าน รูปแบบเป็นงานเครื่องปั้นดินเผา รูปแบบประยุกต์ร่วมสมัยและราคาจำหน่ายงานผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเริ่มต้นที่ 201-400 บาท ส่วนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา เกี่ยวกับผู้ซื้องานผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา พบว่า ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาโดยการเผยแพร่ให้กับบุคคลทั่วไปทั้งคนในพื้นที่ใกล้เคียงและพื้นที่อื่นๆ และผู้ผลิต

ควรรักษาคุณภาพงานผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ การใช้วัตถุดิบและรูปแบบของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาต้องมีอัตลักษณ์ของท้องถิ่นด้วย

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของกลุ่มผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา มีผลการวิเคราะห์ คือ ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 51- 60 ปี มีระดับการศึกษาสูงสุดคือปริญญาตรี ลำดับรองลงมาคือมัธยมศึกษา ดำเนินธุรกิจจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาในระยะเวลา 15 ปีขึ้นไป รองลงมาคือ 6 – 10 ปี ราคาจำหน่ายงานผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาตามต้นแบบ ควรเริ่มต้นที่ 201-400 บาท รองลงมาราคา 401-500 บาท ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มผู้ซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา พบว่า ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเป็นเพศหญิงและชายมีจำนวนเท่าๆกัน อายุระหว่าง 51-60 ปี รองลงมาคือ 41-50 ปี เลือกซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ประเภทของตกแต่งบ้าน รองลงมาคือประเภทเครื่องใช้มีความต้องการให้เพิ่มตัวสินค้า คือผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ประเภทของตกแต่งบ้าน รองลงมาคือประเภทเครื่องใช้ และมีความต้องการในรูปแบบประยุกต์ร่วมสมัยรองลงมา คือรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ส่วนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมมีผลการวิเคราะห์ คือ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา โดยการเผยแพร่ให้กับนักท่องเที่ยว บุคคลทั่วไปให้มากยิ่งขึ้น และผู้ประกอบการควรรักษาคุณภาพงานเครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ ขั้นตอนการผลิต การเผา การขนส่งให้มีคุณภาพ

4.4 ด้านแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา สามารถจำแนกแหล่งที่มาของแรงบันดาลใจได้ ดังนี้ (1) จากจินตนาการ (2) จากธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งแหล่งที่มาของแรงบันดาลใจในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจจากธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม คือ นำเถาวัลย์มาเป็นแรงบันดาลใจหลักและได้นำรูปทรงของผลของพืชในตระกูลไม้เลื้อยและต้นไม้ที่มีในท้องถิ่นมาจัดองค์ประกอบให้สอดคล้องกลมกลืนกับรูปทรงของเถาวัลย์ ประกอบด้วยลูกน้ำเต้า ที่มีรูปทรงเป็นหยดน้ำ และเป็นปล้อง นมวัว ชื่อเรียกของภาคอีสานคือหมากผีผ่วน ผลเป็นผลกลุ่ม รูปไข่หรือรูปไข่กลับ สะบ้า ซึ่งมีฝักแบนยาวมีรอยคอดตามแนว มีเมล็ดในกลมแบนหนา ผลและฝักจากพืชทั้งสามชนิดนี้มีรูปทรงที่สวยงาม ประกอบกับเป็นพืชที่พบได้ทั่วไปในท้องถิ่นทั่วภาคอีสาน ผู้วิจัยจึงมาประยุกต์เข้ากับการออกแบบในการวิจัยครั้งนี้เพื่อสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น นอกจากนี้ลักษณะและรูปทรงต้นไม้ การยื่นออกจากลำต้นของกิ่งไม้และการที่กิ่งไม้ถูกเถาวัลย์เกี่ยวพันก็เป็นแรงบันดาลใจที่ผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาในการวิจัยครั้งนี้ด้วย

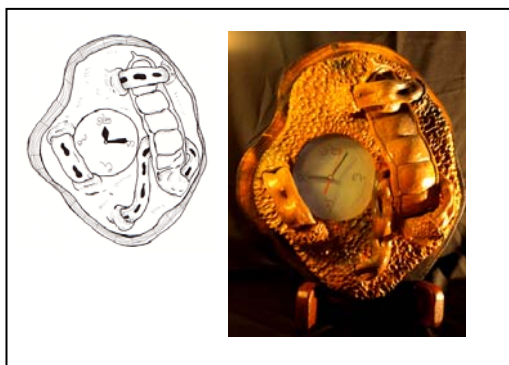
รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากการเลียนแบบลักษณะทางกายภาพของเถาวัลย์

ภาพ 14 ต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่ใช้คุณลักษณะของเถาวัลย์เป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบโคมไฟ โดยได้แนวคิดจากการเกี่ยวพันรอบต้นไม้ของเถาวัลย์ ซึ่งต้องพึ่งพิงต้นไม้ชนิดอื่นถึงจะสามารถผลิตดอกออกผลได้

ภาพ 15 ต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่ใช้คุณลักษณะของเถาวัลย์เป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบโคมไฟ โดยใช้รูปทรงของผลนมวัว ที่เป็นรูปทรงไข่แล้วใช้รูปทรงของเถาวัลย์มาจัดวางให้มีลักษณะม้วนพันกันและให้เกิดความรู้สึกเหมือนเถาวัลย์เกิดหรือออกจากลูกนมวัว แล้วใช้เถาวัลย์จริงเป็นตัวเชื่อมระหว่างรูปทรงของนมวัวด้านล่างกับรูปทรงที่อยู่ด้านบน

ภาพ 16 ต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่ใช้คุณลักษณะของเถาว์วัลย์เป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบนาฬิกาตั้งที่มีแนวคิดในการออกแบบจากรูปทรงของต้นไม้และกิ่งไม้ที่มีเถาว์วัลย์เกาะเกี่ยวส่วนนาฬิกาใช้ไม้มะขามหันเฉียงมาเป็นฐานเพื่อสร้างความแตกต่างทางด้านพื้นผิว

ภาพ 17 ต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่ใช้คุณลักษณะของเถาว์วัลย์เป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบโคมไฟติดผนังที่มีแนวคิดในการออกแบบจากรูปทรงของต้นไม้และกิ่งไม้ที่มีเถาว์วัลย์เกาะเกี่ยวและใช้รูปทรงของฝักสะบ้ามาเป็นจุดเด่นในตัวงานส่วนโคมไฟใช้ไม้ไผ่มาจักสานโดยใช้วิธีการสานแบบกล่อ่งข้าวเหนียว และใช้ไม้มะขามหันเฉียงมาเป็นฐานเพื่อสร้างความแตกต่างทางด้านพื้นผิว

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาจากการศึกษาคุณลักษณะของเถาว์วัลย์ที่มีในท้องถิ่น มีประเด็นสำคัญที่จะอภิปรายดังนี้

ข้อมูลทางการตลาดผู้ซื้อต้องการเพิ่มตัวสินค้าประเภทของตกแต่งบ้าน และประเภทของใช้ แต่รูปแบบของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาต้องเปลี่ยนจากรูปแบบดั้งเดิมเป็นรูปแบบประยุกต์ร่วมสมัย ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วรชัย จินาล่อง (2548, หน้า 43) เรื่องเกี่ยวกับรูปแบบเครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อ พบว่า จากการศึกษาค้นคว้าสมควรจะให้มีการพัฒนาด้านรูปแบบ และเทคนิคสมัยใหม่จะทำงานบนนั้นมีคุณภาพและปริมาณพอกับตลาด และจะได้เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากกว่านี้ พร้อมทั้งต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมากขึ้น และประยุกต์ให้มีความสวยงาม เหมาะกับประโยชน์ใช้สอย มีรูปแบบทันสมัย มีการประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้ ส่วนการพัฒนาด้านเนื้อดินในการขึ้นรูปนั้น ผู้วิจัยนำดินจากหนองเล็งเพลยซึ่งเป็นดินที่ชาวบ้านหม้อนำมาทำเครื่องปั้นดินเผาอยู่แล้ว นำมาผสมกับฟางข้าวซึ่งเมื่อนำมาผ่านกระบวนการแล้วจะมีลักษณะเป็นเส้นใย ทำให้ดินมีความยืดหยุ่นมากขึ้น สามารถขึ้นรูปโดยวิธีการอัดแม่พิมพ์ แล้วเมื่อนำมาดัด บิดโค้งให้ได้รูปตามต้องการ และลดปริมาณการใช้ดินอีกทางหนึ่ง วัสดุทั้งสองชนิดที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น มีมูลค่าต่ำซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีที่ว่าด้วยการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด และสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ ภรดี พันธุภากร (2535, หน้า 77) เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเซรามิกส์ ว่า ลักษณะของผลิตภัณฑ์ต้องมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น โดยเฉพาะเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่ควรมีการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นมาใช้ และสร้างสรรค์รูปทรงและเทคนิคการตกแต่งที่สัมพันธ์กับท้องถิ่น เพื่อให้ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาในงานวิจัยนี้สามารถนำไปต่อยอดเพื่อการผลิตและจำหน่ายได้จริงและกรรมวิธีการผลิตต้องสามารถผลิตได้โดยช่างพื้นบ้าน ผู้วิจัยจึงพัฒนาด้านเทคนิคในการขึ้นรูปเถาว์วัลย์ขึ้น ซึ่งจะสามารถนำมาประกอบกับรูปทรงของชิ้นงานที่ขึ้นรูปตามกรรมวิธีของชาวบ้านหม้อได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (2542, หน้า 303) เกี่ยวกับการศึกษาลักษณะรูปแบบศิลปะและการจัดการเครื่องปั้นดินเผา ได้กล่าวว่า การปั้น-เผา-เซาสร้างสรรค์ จะต้องประกอบไปด้วยช่างพื้นบ้านผู้เจนจัดกลวิธีดั้งเดิมกับผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการออกแบบหรือทางศิลปะสมัยใหม่

เป็นส่วนประกอบซึ่งกันและกัน โดยต่างทำหน้าที่ตามความถนัดในการผลิตผลงานขึ้นเดียวกันหรือกลุ่มเดียวกัน ในขณะเดียวกันก็เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิพงศ์ ศรีชุมพล (2551, บทคัดย่อ) ซึ่งได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาชุมชนด่านเกวียนจังหวัดนครราชสีมา พบว่าผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาต้องมีความงามต่อรูปแบบ รูปทรง ใช้กรรมวิธีตามภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับเทคนิคสมัยใหม่ แล้วสืบทอดมรดกภูมิปัญญาสู่ความเป็นสากลและยกระดับพัฒนาสู่อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบพื้นบ้านให้คงอยู่เป็นศิลปะและวัฒนธรรม

แนวคิดในการออกแบบและพัฒนางานเครื่องปั้นดินเผา ได้แรงบันดาลใจจากคุณลักษณะของภาควัตถุที่มีในท้องถิ่น โดยแหล่งที่มาของแรงบันดาลใจของผู้วิจัยมีที่มาจากธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับ ไพเวช วัชบอน (2551 หน้า73-78) ที่กล่าวว่า แรงบันดาลใจในการออกแบบมาจากสิ่งเร้ารอบตัวที่กระตุ้นความคิดให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยแรงบันดาลใจนั้น เกิดจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ผลงานในอดีต สังคม วัฒนธรรม/ประเพณี ภาษา ผลงานออกแบบ หรือสิ่งอื่นๆ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้คือ ควรมีการศึกษาวัสดุธรรมชาติที่เหลือใช้ต่างๆที่หลากหลายในท้องถิ่น และนำมาผสมกับดินเพื่อลดอัตราการใช้น้ำในการทำเครื่องปั้นดินเผา เพื่อการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อควรเป็นพัฒนาที่อาศัยพื้นฐานการผลิตเดิมและมีวิธีคิดจากการเห็นคุณค่าในความงามของเครื่องปั้นดินเผาแบบเนื้อไม่แกร่งเป็นพื้นฐานการพัฒนา และควรมีการศึกษา วิจัยเพื่อส่งเสริมและพัฒนาด้านรูปแบบการผลิตและการตลาดเพื่อเป็นการอนุรักษ์อาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวบ้านหม้อไม่ให้สูญหาย

เอกสารอ้างอิง

- ภรดี พันธุภากร. (2535) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเซรามิกสีในจังหวัดชลบุรี .ภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา
- วรชัย จินาล่อง;พิสิษฐ์ บุญไทย. (2548) .การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการออกแบบและผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาในชุมชนบ้านหม้อ ต.เขวา อ.เมือง จ. มหาสารคาม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2542). การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะรูปแบบศิลปะและการจัดการเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน อำเภอโคกชัย จังหวัดนครราชสีมา กับบ้านหม้อ จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม: สำนักงานโครงการเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มนักวิจัยอีสานคดี เมธีวิจัยอาวุโส สกว.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ.(2537) เครื่องปั้นดินเผาและเครื่องเคลือบกับการพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมของสยาม.กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองรัตน์,
- สุทธิพงศ์ ศรีชุมพล. (2551) แนวทางการพัฒนาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาชุมชนด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา.มหาสารคาม : คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.